

Ik ben Margot Determe uit Tarchamps en ik ben geboren op 28 juli 1939. Ik ben de derde van 4 kinderen . Ik heb 2 oudere broers en een jongere broer die 7 jaar na mij geboren is. Mijn vader was wagenmaker en timmerman en mijn moeder was huisvrouw en moeder.

Het stuwmeerproject werd in de jaren 1950 gepland. Welke invloed had dat op uw leven?

Een grote invloed, maar niet direct, want ik ontmoette mijn vriend in die tijd en hij woonde in Lultzhausen. Ik was nog in Brussel toen het werd aangekondigd en ook toen de stuwdam werd gebouwd. Daarom heb ik er niet veel van gemerkt. Maar toen ik thuiskwam, fietste ik af en toe naar Lultzhausen en daar kon ik zien hoe de weg naar Insborn werd aangelegd. Die met de brug. Eerst werden de pijlers gebouwd en daarna werden de liggers geplaatst en steeds verder geschoven. Dat was interessant. Toen kregen ze plotseling te horen dat ze het dorp moesten verlaten. Dat was erg voor hen, want het was tenslotte hun thuis. Ze moesten zich haasten om een ander huis te vinden. Maar dat was niet zo gemakkelijk. Mijn schoonvader zei destijds dat hij zijn huis niet wilde verlaten. Hij stierf in 1958. Mijn man had in 1957 een ernstig motorongeluk gehad. Dat was te veel voor mijn schoonvader. Het feit dat hij zijn huis moest verlaten en dan de ernstige verwondingen van zijn zoon. Dat kostte hem zijn leven. Dus het gezin moest zich haasten. Op 1 mei was er een zware storm en werden de sluizen gesloten. Ze woonden direct aan de oever van de Sauer. Dat was geweldig, want ze waren allemaal vissers. Het water steeg zo snel dat het leger 's nachts moest komen om hen te evacueren. Ik was er toen niet bij. Later werden de sluizen weer opengezet in Esch-sur-Sûre. De toenmalige gemeentesecretaris in Insborn kwam uit Eschdorf, waar hij een leegstaand huis voor hen had gevonden. Hij wilde alles met de eigenaars regelen, zodat ze er konden intrekken. Plotseling werd hun eigen huis in Lultzhausen gesloopt. Ze moesten zich er dus bij neerleggen en verhuisden uiteindelijk. Mijn man, mijn vriend in die tijd, was nog bezig met het slopen van het dak om de dakpannen en leien mee te nemen. Er zat ook een beetje nostalgie bij. Ze namen ook de houten balken mee om ze later in ons huis in Eschdorf te gebruiken. Ze woonden dus een tijdje in het huis in Eschdorf, totdat de gemeentesecretaris op een dag zei dat het huis verkocht moest worden omdat de eigenaar, die zes kinderen had, zijn baan bij GoodYear kwijt was omdat hij ziek was. Hij had een nieuwe baan gevonden in Mersch in de gieterij. Dus kocht de familie van mijn man het huis en we zijn er nog steeds eigenaar van. Natuurlijk hebben we in de loop der jaren wat verbouwd en bijgebouwd, maar het is nog steeds het oude huis dat in 1947 op de ruïnes werd herbouwd. Ze verhuisden de dag voor Kerstmis, ze hadden niet veel wat ze mee konden nemen. Ik hielp hen verhuizen. We hebben meteen een kerstboom opgezet en zijn toen naar Tarchamps gereisd, waar we Kerstmis hebben gevierd. En in februari zijn we getrouwd. Sindsdien woon ik in Eschdorf en ik ben er gelukkig.

Kreeg de familie enige compensatie, afgezien van de hulp van de gemeentesecretaris?

Ja, ze werden schadeloos gesteld. Hun land werd ook verkocht. We hebben alleen de bossen behouden. Het land lag op het plateau richting Neunhausen en het werd allemaal aan de staat verkocht. Ik weet niet precies wat ze kregen, we waren nog niet getrouwd. Maar ze moesten schadeloos gesteld worden, ze waren tenslotte alles kwijt.

Kunt u in het kort beschrijven hoe het huis van uw schoonouders eruit zag en waar het was?

Het was een oud huis. Het was niet erg groot. Het stond direct aan de weg en er lag een blauwe steen uit Martelange voor de deur. Als je naar binnen ging, kwam je in de keuken. Je kon er alleen koken. Er stond een fornuis en een kleine tafel ernaast, maar er was geen ruimte voor een eettafel met stoelen. Er stond nog een oude kast en een rookschouw boven het fornuis. Aan de linkerkant was de woonkamer, waar een mooie muurkast stond en een kolomkachel. Er stond ook een eettafel met stoelen en er hingen afbeeldingen van heiligen aan de muur. Daarachter was een voorraadkamer en van daaruit gingen we naar beneden naar de kelder. Maar die was erg klein omdat het huis vlak naast de rotsen stond. Een deur leidde vanuit de keuken naar een trap naar de zolder. De achtermuur bestond uit kale rotsen.

Het was net een koelkast, het was er altijd koel. Er waren 3 kleine slaapkamers op zolder en er stond ook een bed direct onder het dak. Het was klein maar gezellig. Ze hadden een nieuw gebouwde koeienstal. Die was iets verderop bij de rivier de Sauer. De koeien stonden daar en ze hielden varkens achter het huis. Maar ik weet het niet meer precies, het is allemaal lang geleden. Ze hadden een hond die Fritz heette, die plotseling verdween toen ze verhuisden. Mijn man ging op zijn brommer naar hem op zoek en vond hem uiteindelijk op de steen voor het oude huis. Na een paar dagen in het nieuwe huis in Eschdorf was hij weer verdwenen. Dus reden ze terug naar Lultzhausen, waar hij weer op de steen zat. Dus moesten ze een oplossing vinden. En die oplossing was om met een boer uit Eschdorf en zijn tractor met aanhanger naar Lultzhausen te rijden en de steen naar Eschdorf te brengen. Mijn man bouwde een sokkel voor ons huis en legde de steen erop, zodat we een bank voor de deur hadden, die we nu nog steeds hebben. Toen de hond eenmaal zijn steen in Eschdorf had, liep hij nooit meer weg. Ik neem aan dat hij daarvoor altijd in de zon op de steen had gelegen. Dus vanaf dat moment bleef hij in Eschdorf.

Hoe heeft u de afzonderlijke fasen van de bouw van de dam en de bruggen persoonlijk ervaren?

Ik was een tijdje in het buitenland. We hadden ook geen auto. Als ik naar Lultzhausen ging, nam ik de fiets. Toen ik mijn rijbewijs had gehaald, ging ik soms met de auto. Natuurlijk ben je er af en toe naar gaan kijken. Mijn man was toen met ziekteverlof. Hij nam veel foto's, en omdat hij in die tijd voor de staat werkte, had hij meer met het stuwmeer te maken. Hij was kantonniër en had toen een vaste baan bij het stuwmeer. Toen de brug naar Insborn werd gebouwd, waren daar veel Italiaanse gastarbeiders, die ook bij de familie van mijn man bleven slapen. Mijn schoonmoeder had toen een vergunning om flessenbier te verkopen. Ze mocht het niet tappen. Toch werd het veel gedronken. Boeren hebben het vandaag de dag nog steeds over mijn schoonouders als ze het over Lultzhausen hebben. In die tijd liep de weg van Eschdorf naar Insborn door Lultzhausen, omdat er nog geen brug was. Op weg naar de molen stopten ze bij het huis van mijn schoonouders om een paar flesjes bier te drinken met Anna en Titt. De Italianen waren er ook. Het waren vrolijke lui. Ze zongen altijd. Ze konden het ook heel goed vinden met de plaatselijke bevolking. Ze hielpen graag een handje. Mijn schoonmoeder zorgde ook goed voor hen. Ze kookte voor hen, en zo.

Hoe bereidde de familie van uw man zich voor om het huis te verlaten? Wat voor werk moest er gedaan worden voor de verhuizing?

Ze namen alles mee wat ze mee konden nemen. Toen kwam de graafmachine en maakte het huis met de grond gelijk. In 1991, toen de stuwmeer gelegeerd werd, bekeken we het terrein. Je kon nog steeds een klein stuk muur aan de achterkant zien. Maar het was helemaal gesloopt. De duikers zeiden altijd dat daar een kapel was. Maar dat was niet waar. Er was een weekendhuis geweest met een terras tegenover mijn schoonouders, dat op de een of andere manier in het water bleef staan en er toen uitzag als een kapel. Maar er is daar nooit een kapel geweest. De kapel staat in Lultzhausen. Behalve het huis van mijn schoonouders werd er nog een huis iets verderop gesloopt. En een houten huis in het bos van een familie uit Luxemburg-Stad.

Kunt u zich de emoties van uw schoonouders en uw man nog herinneren, en misschien ook die van uzelf, toen u verhuisde?

Het was heel erg. Ze wilden hun huis niet verlaten. Mijn schoonmoeder huilde veel. En ze had net haar man verloren. Ze was niet gelukkig in Eschdorf. We moesten altijd met haar mee naar Insborn, waar haar man begraven lag. We hebben hem toen naar Eschdorf overgebracht en daarna wilde ze niet meer terug naar Insborn of Lultzhausen, op één of twee keer na. Degenen die in Lultzhausen hadden gewoond, verhuisden ook allemaal. Alleen vreemden woonden er nog. Lultzhausen was niet meer wat het was voordat het stuwmeer werd gebouwd. Je kent er bijna niemand meer. Het was moeilijk, maar we sloegen ons er doorheen. Ze

woonde bij ons in huis en redde zich redelijk. Maar het was niet gemakkelijk. Zelfs voor mijn man niet. Toen het stuwmeer leeg was, wilde hij er in eerste instantie alleen naar toe. Pas later nam hij ons mee. Het deed hem pijn in zijn hart. Hij nam zelfs 2 emmers aarde uit de tuin mee. Die hebben jarenlang achter ons huis gestaan. Op een gegeven moment waren de emmers kapot en lag de aarde verspreid. Hij wilde alleen maar aarde van thuis meenemen naar Eschdorf.

Welke gedachten komen in u op als u vandaag aan het stuwmeer denkt?

Het is belangrijk dat het bestaat. Maar ik ga er niet vaak heen, zelfs niet naar Insborn. Maar het is er erg mooi. En we waren en zijn gelukkig in Eschdorf.